

מועצה אזורית חוף הכרמל

אגף הנדסה ותכנון

03/11/2021

סיכום דיון צוות היגוי: סקר טבע, נוף ומורשת 'פארק חוף הכרמל' – דו"ח סופי

הדיון התקיים ב-02/11/2021 במתכונת היברידית בחדר הדיונים במועצה ובזום.

משתתפים:

קובי ציטר, סילביה סון לביא – מוא"ז חוף הכרמל
אמיר פרלברג, מימי רון, בר שמש – מכון דש"א
לימור רוטיץ – רשות מקרקעי ישראל
אנה טרכטנברוט, יונתן סטרול – המשרד להגנת הסביבה
דותן רותם, אורי שפירא, רותם שדה – רשות הטבע והגנים
עילי קורן – איגוד ערים לשמירת איכות הסביבה שרון-כרמל
אודי גלילי – רשות העתיקות
אורנה מרגולין – המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל
עופר סלעי, מיכל זוסמן, רון פרומקין – רכבת ישראל (תת"ל 65)
ארז ארד – החברה להגנת הטבע
דור אדליסט – אוניברסיטת חיפה
מודי ברכה – מעגן מיכאל

נעדרו:

נגה לבנברג – מוא"ז חוף הכרמל
משה יזרעאלי – רשות ניקוז ונחלים כרמל
מיכה סילקו – קרן קיימת לישראל

הקדמה:

עבודת הסקר הסתיימה. אמיר הציג בפתח הישיבה את הממצאים הסופיים של הסקר, ובהמשך התקיים דיון על הממצאים ומשמעותיהם. חשוב להדגיש כי מטרת הסקר היא להכין בסיס מידע רחב ומקיף ככל הניתן בתחום העבודה – תיאור המצב הקיים בלבד, מבלי להיכנס לדיון במשמעות התכנונית של הממצאים. סוגיות אלו צריכות להידון בפורומים המתאימים במוסדות התכנון, ובהקשרים רחבים יותר מאלו שבהם עוסק הסקר.

לנוחותכם, ניתן להוריד מעמוד הסקר באתר מכון דש"א את:

• [טיטת חוברת הסקר.](#)

• [קובץ המצגת שהוצגה בדיון.](#)

לצערנו, מסיבות טכניות לא בוצעה הקלטה של מהלך הדיון.

בדיון הוצגו הממצאים של שלב ג' בלבד, וכן מסקנות ותובנות עיקריות. שאר הנושאים (פרקי המבואות, שימושי קרקע, מודל רצף שטחים פתוחים, פירוט המסדרונות האקולוגיים, פרקי הנוף

בית אורן

בית חנניה

בת שלמה

גבע כרמל

דור

הבונים

החותרים

ימין אורד

כרם מהר"ל

כפר גלים

כפר סטרין

מגדים

מעגן מיכאל

מעין צבי

נוה ים

נחשולים

ניר עציון

עופר

עין אילה

עין הוד

עין חוד

עין כרמל

עתלית

צרופה

קיסריה

שדות ים

שפיה

עין כרמל, ד.ג. חוף הכרמל 3086000 טלפון: 04-8136215 פקס: 04-8136295

אתר: www.hof-hacarmel.co.il

דוא"ל: handasa@hcarmel.org.il

מועצה אזורית חוף הכרמל

אגף הנדסה ותכנון

ומורשת האדם, שיטות העבודה ומפות צומח ותכסית) הוצגו בשני הדיונים הקודמים של צוות ההיגוי. את קבצי המצגות של דיונים אלו, ניתן להוריד גם כן מעמוד הסקר באתר מכון דש"א:

- [מצגת פגישת התנעה.](#)
- [מצגת פגישה שנייה.](#)

תמצית הנושאים העיקריים שהוזכרו במצגת:

- 1. תודות:** גופים רבים שותפים בסיוע לעבודת הסקר: במועצה, במשרדי הממשלה, ברשויות ובעמותות, וכן ארגונים פרטיים, אתרי תיירות ומורשת, וכן תושבים רבים שבהם נפגשנו במהלך העבודה – שסיפקו כולם ובחפץ לב, מידע רב ערך מהיכרותם עם השטח. תודתנו הרבה נתונה לכולם. סמלילים של כלל השותפים יופיעו בחוברת הסקר.
- 2. נוף ומורשת האדם:** בתחום הסקר תועדו 869 אתרי נוף ומורשת, מהם 291 בדרגת חשיבות ארצית, 215 בחשיבות אזורית והשאר בחשיבות מקומית בלבד. חשוב להדגיש כי הסקר לא נועד להחליף סקר ארכיאולוגי או סקר שימור של אתרי מורשת של הרשויות המוסמכות, אבל יכול לסייע בידי רשויות אלו באיתור אתרים חדשים שלא היו מוכרים, ובהערכת מצבם הנוכחי של כלל האתרים שנמצאו. יחד עם הממצאים שהוצגו בדיונים הקודמים, שימשו האתרים לדירוג הערכיות הנופית-תרבותית של שטח הסקר, כאשר כצפוי מאופי השטח – רובו דורג בערכיות גבוהה ומעלה. בערכיות המירבית דורגו: רוב רצועת החוף, רכס הכורכר המזרחי בקטעים הלא פגועים, בריכות המלח, אזור הדיפלה/מורד נחל דליה, בריכות תמסח ושמורת נחל תנינים.
- 3. ערכיות מרחבית:** מורכבת משתי מפות – ערכיות המסדרונות האקולוגיים וערכיות מפת רצף השטחים הפתוחים. שיטות העבודה להערכה מפורטות בחוברת הסקר. רוב תחום הסקר דורג בערכיות מירבית/גבוהה מאד. בערכיות המירבית דורגו: רצועת החוף לכל אורכה, אזורים בעורף החוף, אזורים ברכס הכורכר המזרחי, כתמים בלב השטחים החקלאיים ושמורת חרובי קיסריה (פירוט מופיע במצגת ובחוברת הסקר).
- 4. ממצאים בוטניים:** תחום הסקר מהווה אזור בוטני יוצא דופן בקנה המידה הארצי. מגוון בתי הגידול הרב בשטח כל כך קטן, מייצר פסיפס ייחודי של חברות צומח, שמתבטא בעושר גבוה במיוחד של מיני צמחים. יתרה מזאת, בשל העובדה שמרבית בתי הגידול שבתחום הסקר נמצאים בסיכון (ראו במצגות הדיונים הקודמים ובחוברת הסקר), מאופיין האזור במינים רבים במיוחד של צמחים נדירים, שחלקם הגדול בסכנת הכחדה. בתחום הסקר נותחו כ-18,000 תצפיות בצמחים, שנאספו במהלך כ-100 שנה. מעל 60% מהתצפיות נוספו במהלך השנה האחרונה ע"י צוות הסוקרים, ובהן 130 מיני צמחים שתועדו לראשונה בתחום הסקר. מבין 863 מיני הצמחים שתועדו, כמעט 100 מינים נמצאים בסכנת הכחדה או על סף איום (כאשר 20 מהם כבר נכחדו כנראה מתחום הסקר), ועוד כ-50 מינים הם נדירים שאינם בסיכון. מעל 50 מבין מיני הצמחים שתועדו בתחום הסקר – אנדמיים לישראל וסביבתה. ממצא בולט במיוחד

- בית אורן
- בית חנניה
- בת שלמה
- גבע כרמל
- דור
- הבונים
- החותרים
- ימין אורד
- כרם מהר"ל
-
- כפר גלים
- כפר סטירין
- מגדים
- מעגן מיכאל
- מעין צבי
- נוה ים
- נחשולים
- ניר עציון
- עופר
-
- עין אילה
- עין הוד
- עין חוד
- עין כרמל
- עתלית
- צרופה
- קיסריה
- שדות ים
- שפיה

עין כרמל, ד.ג. חוף הכרמל 3086000 טלפון : 04-8 1362 15 פקס : 04-8 1362 95

אתר: www.hof-hacarmel.co.il

דוא"ל: handasa@hcarmel.org.il

מועצה אזורית חוף הכרמל

אגף הנדסה ותכנון

בית אורן

בית חנניה

בת שלמה

גבע כרמל

דור

הבונים

החותרים

ימין אורד

כרם מהר"ל

כפר גלים

כפר סטירן

מגדים

מעגן מיכאל

מעין צבי

נוה ים

נחשולים

ניר עציון

עופר

עין אילה

עין הוד

עין חוד

עין כרמל

עתלית

צרופה

קיסריה

שדות ים

שפיה

5.

הוא גילוי מחדש של קחוון קטן-עלים – מין שנחשב כנכחד מהארץ, ונמצא מחדש בסקר הנוכחי בבריכת החורף שממזרח לג'יסר א-זרקא. יש לפעול באופן מיידי לשימור המין, נוכח התכנית המאושרת להסטת כביש החוף מזרחה; ממצאים בולטים נוספים הם האוכלוסיות של המינים בסכנת הכחדה שברק ססגוני וחלבולב שרוע – שבתחום הסקר נמצאו האוכלוסיות הגדולות ביותר שלהם בארץ, וחשוב לפעול להגנה עליהן. ממצאים נוספים, כמו גם פירוט של אתרים חיוניים לשימור מיני צמחים נדירים, מפורטים במצגת ובדוח (אזורים ללא הגנה סטטוטורית מסומנים במצגת באדום). כלל הממצאים הבוטניים סוכמו לכדי מפת הערכיות הבוטנית, שבה 95% מהשטח הפתוח שאינו חקלאי דורגו בערכיות גבוהה ומעלה. בערכיות המירבית דורגו כ-60%. מיפוי מפורט מופיע במצגת ובדוח (אזורים בערכיות מירבית ללא הגנה סטטוטורית מסומנים במצגת באדום).

זואולוגיה: כמו בתחום הבוטני, גם הממצאים הזואולוגיים מתבססים על מגוון בתי הגידול הרב שבתחום הסקר, ועל היות מרביתם בסיכון. כפועל יוצא מכך, גם בקרב החולייתנים מתועד עושר מינים גבוה, ומינים רבים שנמצאים בסיכון: 2 מיני דגים, 2 מיני דוחיים, 6 מיני זוחלים, 41 מיני עופות ו-8 מיני יונקים. חשוב לציין במיוחד את שני מיני צבי הים – צב-ים חום וצב-ים ירוק (בסכנת הכחדה חמורה), שחופי המועצה מהווים אתר הטלה מרכזי עבורם, וכן את הצב הרך (גם הוא בסכנת הכחדה חמורה) ששיעור נכבד מאוכלוסייתו בארץ שוכן בגופי המים שבתחום המועצה. כמו כן, חשוב להזכיר את מושבות הקינון של שחפית הים (עתידה בסכנה) והשחפית הגמדית (בסכנת הכחדה), שעיקר אוכלוסייתיהן בארץ מקננות בתחום המועצה (ואתר אחד – על אי סמוך ליבשה בתחום מחנה עתלית – לא היה מוכר לחוקרים לפני ביצוע הסקר הנוכחי). הממצאים הזואולוגיים סוכמו לכדי מפת ערכיות זואולוגית, שבה סומנו גופי מים במחצבות כורכר נטושות ובבריכות דגים נטושות, וכן בריכות חורף, שרידי ביצת הכבארה ושפכי הנחלים – בערכיות המירבית, כמו גם בתי-גידול יבשתיים חשובים כמו חולות בדרגות ייצוב שונות, כורכרים ומלחות חוף. כ-96% מהשטח הפתוח שאינו חקלאי דורגו בערכיות גבוהה ומעלה, כאשר בערכיות המירבית דורגו כ-64%. מיפוי מפורט מופיע במצגת ובדוח (אזורים בערכיות מירבית ללא הגנה סטטוטורית מסומנים במצגת באדום).

6.

מפגעים והפרות: בתחום הסקר תועד שפע רב של מפגעים והפרות, שסומנו, מופו וסווגו לקטגוריות הבאות: פסולת בניין, פסולת חקלאית, פסולת גינון, פסולת ימית וחופית, פסולת נופשים, אשפת מטיילים, פסולת דייגים, רעיית יתר, גרוטאות, קוליסים, ביוב ופלט מי מדגה, זפת. כל קטגורייה דורשת כלים שונים לטיפול. פירוט ואפיון של המפגעים השונים מופיע בחוברת הסקר.

7.

מפות ערכיות אינטגרטיביות: מפת הערכיות האקולוגית המשולבת היא שילוב של מפות הערכיות הבוטנית והזואולוגית בשטחים הפתוחים שאינם חקלאיים פעילים, יחד עם מפת הערכיות האקולוגית של השטחים החקלאיים. שטחים חקלאיים בערכיות גבוהה הוגדרו בחלקות

עין כרמל, ד.ג. חוף הכרמל 3086000 טלפון : 04-8136215 פקס : 04-8136295

אתר: www.hof-hacarmel.co.il

דוא"ל: handasa@hcarmel.org.il

מועצה אזורית חוף הכרמל

אגף הנדסה ותכנון

במרצה המערבית, במרצבת הכבארה וסביב חרבת מלח, וכן במדגה בריכות העפר הפתוחות (המתודולוגיה להכנת מפה זו מפורטת בחוברת הסקר). במפת הערכיות האקולוגית המשולבת דורגו כ-75% מהשטחים הפתוחים שבתחום הסקר בערכיות גבוהה ומעלה, כאשר כ-50% דורגו בערכיות המירבית. מיפוי מפורט מופיע במצגת וברוח (אזורים בערכיות מירבית ללא הגנה סטטוטורית מסומנים במצגת באדום).

8. מפת ערכיות כוללת: השלב הסופי של העבודה הוא אינטגרציה של מפות הערכיות הנושאות לכדי מפת ערכיות כוללת, שמדגישה את חשיבותו של האזור. עם זאת, חשוב להדגיש כי כל מפה נושאת עומדת בפני עצמה, ולכל אחת מהן ישנן משמעויות תכנוניות, ניהוליות וממשקיות שונות, וחשוב לא לאבד את המידע הגלום בהן בהתייחסות למפת הערכיות הכוללת בלבד. מפה זו משלבת בין מפת הערכיות המרחבית למפת הערכיות האקולוגית, ומניתוח שלה עולה ש-97% משטח הסקר דורגו בערכיות מירבית/גבוהה מאד. בערכיות המירבית דורגו רוב השטחים שלאורך החוף ועורף החוף, רכסי הכורכר, המרצבות וליבות השטחים החקלאיים הגדולים. רוב השטחים שדורגו בערכיות גבוהה מאד הם מסדרונות אקולוגיים.

9. מסקנות ותובנות:

9.1 מורשת האדם:

בתחום הסקר תופעות ייחודיות רבות בקנה המידה הארצי:

✓ **הנקרופוליס:** מערות הקבורה הרבות שפזורות לאורך רכס הכורכר, ושימשו את תושבי הערים הקדומות. לדעת עורכי הסקר, יש כאן אוצר בלום עם פוטנציאל ברמה של אתר מורשת עולמי, שכיום לא מוגשש ומוזנח. חשוב מאד לבצע מיפוי מסודר, שיקום, שימור והנגשה שלהם.

✓ **מחצבות הכורכר הנטושות:** ממפגע לנכס. כורכר המחצבות (תצורת דור) נחשב לסלע איכותי מאד לשימוש, ולכן שימש לאורך הדורות לחציבה רבה. ישנן מחצבות עתיקות שבהן מערות הקבורה, וישנן מחצבות מודרניות (משנות ה-60' של המאה הקודמת). כרגע רוב המחצבות מוזנחות, בחלקן הגדול פסולת חקלאית ובניין, ולעומת זאת יש בהן פוטנציאל גדול מאד לשימושים שונים – שיקום בתי-גידול (ראו בהמשך), וכן למתקני פנאי ונופש, תיירות ומורשת רבים. מוצע לבדוק אפשרויות שונות לשיקום, להכשרה ולפיתוח של המחצבות, בהתייחס גם לערכיותן האקולוגית, למיצוי הפוטנציאל הגלום בהן. במיוחד חשוב השימור של תופעה ייחודית בקנה מידה עולמי: מחצבת הכורכר שלאורך מזרח רכס עתלית, ששימשה את הצלבנים גם כחומת מגן. חומה זו כבר נפגעה בעבודות הפיתוח של עתלית, ויש לפעול לשימור טוב יותר שלה בהמשך (הערה של אודי גלילי).

✓ **מתקנים להפקת מלח וגידול חלזונות:** לאורך החוף ובעורפו ישנם מתקנים עתיקים רבים, בריכוז שאין כדוגמתו בארץ, ששימשו לאורך הדורות לייצור מלח ולגידול חלזונות להפקת צבע

בית אורן

בית חנניה

בת שלמה

גבע כרמל

דור

הבונים

החותרים

ימין אורד

כרם מהר"ל

כפר גלים

כפר סיטרין

מגדים

מעגן מיכאל

מעין צבי

נוה ים

נחשולים

ניר עציון

עופר

עין אילה

עין הוד

עין חוד

עין כרמל

עתלית

צרופה

קיסריה

שדות ים

שפיה

עין כרמל, ד.ג. חוף הכרמל 3086000 טלפון : 04-8 1362 15 פקס : 04-8 1362 95

אתר: www.hof-hacarmel.co.il

דוא"ל: handasa@hcarmel.org.il

מועצה אזורית חוף הכרמל

אגף הנדסה ותכנון

הארגמן יקר הערך. גם כאן, ישנו פונציאל גדול לשיקום וטיפוח אוצרות אלו, חשיפתם והנגשתם לציבור.

✓ **בארות המים:** בארות רבועות בצפיפות גדולה, שמיוחדות לחוף הכרמל, ומרוכזות בעיקר סביב רכס הכורכר התיכון שבין עתלית לנחשולים. חלק מהן נהרס, אבל עשרות בארות עדיין קיימות בשטח – הרוב נסתר מעיני הציבור. אפשר לחשוף אותן, לשקם ולהנגיש, לדוגמה – על-ידי יצירת שביל בארות המים.

✓ **פרצות הניקוז ברכס הכורכר:** תופעה שאינה ייחודית לחוף הכרמל, אך ריכוז הפרצות הללו, שמטרתן ניקוז הביצות שרכס הכורכר עוצר את מימיהן, הוא הגבוה בארץ. גם במקרה זה, חשוב לשקם חלק מהמעברים שנפגעו, לטפח אותם ולהנגישם.

✓ **מפעלי המים הרומיים:** חלק ממפעלי המים הרומיים – אמות המים והסכר בפרצת תנינים-עדה, מוכרים היטב לציבור, שמורים ומונגשים. אולם חלק אחר עדיין לא זכה לטיפול הראוי: אמות המים שממזרח לכביש החוף, נקבת המים שמתחת לג'יסר א-זרקא, הסכר הצפוני של הכבארה ומתקן בריכת המים הייחודית בכבארה – שבו מתקן להפרדת מי הנביעות המתוקים והמליחים. כל אלו עדיין סמויים מן העין, וגם בהם טמון פוטנציאל גדול.

✓ **תילים וחורבות:** מלבד שלוש ערי החוף המוכרות – עתלית, דור וקיסריה, פזורים ברחבי הסקר עוד 15 תילים וחורבות. חלקם בתחום שמורה/גן לאומי (ח' קרתה, תל תנינים) וזוכים לטיפוח וחשיפה לציבור, מחלקם האחר לא נותר הרבה, אך מספר אתרים בולטים יותר, דוגמת ח' טפת, תל מבורך וח' מלח. העיקרי מביניהם הוא מצודת הבונים (כפרלט) – שריד כמעט ייחודי בארץ לתקופה הערבית הקדומה, והשמור ביותר מביניהם. האתר מוזנח, וחשוב לשמרו, לטפחו ולחשוף אותו לציבור. בנוסף, חשוב לסיים את הליך הכרזת הגן הלאומי המאושר 'עתיקות עתלית', ולפתוח את מבצר עתלית לציבור, בתיאום עם הצבא.

✓ **פיתוח מסלולי טיול:** מוצע לפתח מספר שבילי הליכה נושאים שיחשפו את הציבור לחלק מאוצרות התרבות שתוארו לעיל. מספר אפשרויות הן: להמשיך את פרוייקט שביל הרכס בעתלית – צפונה ודרומה, מחיפה ועד קיסריה – כשביל טיול אזורי (בדומה לשבילים אחרים דוגמת שביל הגולן, שביל סובב כינרת, שביל עמק המעינות ועוד), שיעבור גם בשטחים הפתוחים וגם דרך היישובים (הבונים, מעגן מיכאל, ג'יסר א-זרקא, קיסריה); מהשביל המרכזי מוצע לפתח מספר שבילים נושאים דוגמת שביל הנקרופוליס, שביל הים/שביל המלח, שביל בארות המים וכד'.

- בית אורן
- בית חנניה
- בת שלמה
- גבע כרמל
- דור
- הבונים
- החותרים
- ימין אורד
- כרם מהר"ל
-
- כפר גלים
- כפר סטירין
- מגדים
- מעגן מיכאל
- מעין צבי
- נוה ים
- נחשולים
- ניר עציון
- עופר
-
- עין אילה
- עין הוד
- עין חוד
- עין כרמל
- עתלית
- צרופה
- קיסריה
- שדות ים
- שפיה

עין כרמל, ד.ג. חוף הכרמל 3086000 | טלפון: 04-8136215 | פקס: 04-8136295

אתר: www.hof-hacarmel.co.il

דוא"ל: handasa@hcarmel.org.il

מועצה אזורית חוף הכרמל

אגף הנדסה ותכנון

9.2. אקולוגיה:

✓ **מסדרונות אקולוגיים ומעברים אקולוגיים חוצי-תשתיות:** תת"ל 65 (הרחבת מסילת הרכבת) נמצאת כרגע בשלבי תכנון מתקדמים. יש כאן הזדמנות לשיפור מצב המעברים האקולוגיים של הרכבת – מפגשי נחל-מסילה והפרדות מפלסיות. חשוב לבחון היטב את התכנון המוצע בהתבסס על ממצאי הסקר, ולהעיר במקומות שבהם מתגלים קונפליקטים עם התכנון, וניתן עדיין להשפיע על התוצאה הסופית. עופר סלעי, מנהל הפרוייקט מטעם רכבת ישראל, ציין בדיון כי נעשתה חשיבה מרובה בנושא המעברים והמסדרונות, ותיאר את הקשיים ההנדסיים והאחרים בפרוייקט זה. מיזם תשתיתי משמעותי נוסף שכבר אושר הוא הסטת כביש החוף מזרחה באזור ג'יסר א-זרקא. חשוב מאד לבדוק כיצד ניתן להציל לפחות חלק מערכי הטבע החשובים של בריכת החורף (כולל האתר האחרון בארץ של קחוון קטן-פרחים!), כמו גם לנצל מיזם זה לשיפור מעבר אקולוגי בכיוון מזרח-מערב לעבר שמורת נחל תנינים. מלבד שני מיזמי התשתית הללו, חשוב גם להכין תכנית לטיפול כלל המסדרונות האקולוגיים האורכיים והרוחביים שבתחום הסקר, להסיר חסמים לאורכם, לטפל בזיהום אור רעש, ולשדרג בצורה פרטנית את המעברים האקולוגיים חוצי התשתיות, כפי שפורט בחוברת הסקר.

✓ **ממשק שמורות:** חלק מהשמורות זקוק לממשק דחוף. באזור החולות ישנה השתלטות של טיונית החולות, שגורמת נזק גדול מאד למגוון הביולוגי. מינים פולשים נוספים שחשוב לטפל בהם: חמציץ נטוי – ברכסי הכורכר שבעורף החוף; שני מיני הצלקנית – בעיקר באזור קיסריה (אבל גם באזור נחל אורן); פרקינסוניה שיכנית בכורכרים המופרים; שיטה כחלחלה – בחולות ובכורכר; ואמברוסיה מכונסת בבת-גידול לחים (כולל במדשאת ביה"ס המשותף במעגן מיכאל). כל המינים הללו (ונוספים) מופו ותועדו באתר רט"ג; בנוסף, בשמורת בריכת תמסח – ישנה השתלטות של מינים פולשים (דוגמת זיף-נוצה חבוי) והיסגרות של השמורה בצמחייה צפופה (פטל, קנה, אשל).

✓ **שיקום בתי-גידול במחצבות ובבריכות הדגים הנטושות:** חלק גדול מהמחצבות המודרניות, כמו גם בריכות הדגים הנטושות – מגיעות לעומק מפלס מי התהום, ויש בהן פוטנציאל לשיקום בתי-גידול נדירים – מלחות, ביצות ובריכות חורף (בהתאמה עם הכרזת האו"ם על "עשור השיקום של המגוון הביולוגי", ואימוץ גישה זו ע"י התכנית האסטרטגית של המשרד להגנה"ס שנמצאת בכתיבה). בהקשר זה, אפשר לציין שקיים גם פוטנציאל כלכלי, כאשר צמח המלחה הנדיר – פרקן עשבוני, נמצא במו"פ ברמת הנגב לשימוש כתחליף בריא למלח שולחן. צמח זה יוצר מרבדים גדולים בבריכות הדגים הנטושות של דור, וכדאי לבחון אפיק מעניין זה.

✓ **"אגמון הכבארה":** במרזבת הכבארה, בין מדגה מעיין צבי (והסכר הצלבני הצפוני) לכביש הגישה למעגן מיכאל, ישנו שטח ביצתי שאינו מתאים לחקלאות, ומשמש כיום למרעה בקר של מעגן מיכאל. השטח חשוב מאד מבחינה אקולוגית, כמשאר האחרון של ביצות הכבארה,

- בית אורן
- בית חנניה
- בת שלמה
- גבע כרמל
- דור
- הבונים
- החותרים
- ימין אורד
- כרם מהר"ל
-
- כפר גלים
- כפר סטרין
- מגדים
- מעגן מיכאל
- מעין צבי
- נוה ים
- נחשולים
- ניר עציין
- עופר
-
- עין אילה
- עין הוד
- עין חוד
- עין כרמל
- עתלית
- צרופה
- קיסריה
- שדות ים
- שפיה

מועצה אזורית חוף הכרמל

אגף הנדסה ותכנון

על שפע החי והצומח הייחודיים שלה. בנוסף, צמוד אליו מדרום-מזרח, נחשפה בריכה עתיקה להפרדת מי המעיינות, שגם אותה חשוב להסדיר ולהנגיש. יש לאזור זה פוטנציאל גדול מאד לשימור ושיקום, אם כשמורה ואם כפארק לרווחת התושבים, בדומה ל-"אגמון חפר" במוא"ז עמק חפר, ו-"אגמון פולג" במוא"ז חוף השרון. לקיבוץ מעגן מיכאל תכנית שמתגבשת לפיתוח האזור, וחשוב למצות את הפוטנציאל שלו מבחינת טבע, נוף ותיירות.

✓ **בריכות חורף:** שלוש בריכות חורף חשובות מתקיימות בתחום הסקר: מזרחית לג'יסר (הוזכרה כבר קודם לכן), בריכה גדולה מאד על שטח חקלאי שמוצף במשך חודשים ארוכים מזרחית לשמורת דור-הבונים, ובריכת החורף המלאכותית שנחפרה ע"י אביב אבישר ודודן רותם ליד קיבוץ החותרים. חשוב להכין תכנית מסודרת לשיקום, שימור וטיפול בריכות החורף הללו, ולהבטיח את המשך קיומן ותפקודן.

✓ **הגנה על בתי-גידול חשובים:** יש לקדם הגנה סטטוטורית על בתי הגידול שנמצאו כחשובים במיוחד (בחלקם כבר החלו הליכים, אך טרם הסתיימו): בריכות המלח בעתלית, חוף השייטת בעתלית, ביצת הכבארה, בריכות החורף, שפך נחל מערות, בריכות הדגים הנטושות, רכס מעגן מיכאל, חורבת מלח, שמורת חרובי קיסריה וחולות קיסריה-שדות ים.

9.3. טיפול במפגעים: יש לפעול במספר רבדים לשם הטיפול במפגעים הרבים שנמצאו במהלך הסקר: ניקוי ופינוי; חינוך, הסברה והדרכה; ניהול והשקעה בתשתיות; חקיקת חוקי עזר ואכיפה. בחלק מהרבדים הללו ניתן כבר לפעול, וחלקם דורש איגום משאבים והקצאת תקציבים.

10. משימות להמשך:

✓ **דוח סופי:** חברי צוות ההיגוי יעבירו לאמיר הערות לטיטוטת חוברת הסקר עד סוף נובמבר. ההערות יוטמעו ודוח סופי יוכן עד סוף דצמבר. באחריות אמיר.

✓ **הצגת הממצאים למליאת המועצה:** נגה תתאם מועד קרוב להצגת ממצאי הסקר במליאת המועצה.

✓ **יום עיון לציבור הרחב:** עם היציאה לדרך של שלב התכנון של "פארק חוף הכרמל", יתקיים יום עיון שבמהלכו תתבצע גם חשיפה לציבור של ממצאי הסקר, יחד עם השקת שלב התכנון. באחריות נגה.

✓ **שימוש בתוצרים לתכנון, ניהול וממשק:** חברי צוות ההיגוי מוזמנים לעשות שימוש רחב ככל הניתן בממצאי הסקר, ולהפיץ את המידע עליו גם לגורמים נוספים. על בסיס ממצאי הסקר, כבר בוצע סיור בשטח עם נציגי הקרן לשיקום מחצבות, עם צוות התכנון של תכנית פארק הנופש במחסני התחמושת הבריטיים, וכבר תוכנן מפגש עם נציגי רט"ג. הממצאים כבר משמשים את המועצה ורט"ג בהתייחסות לתת"ל 65 ולתכניות פיתוח אחרות.

11. הערות המשתתפים בדיון:

בית אורן

בית חנניה

בת שלמה

גבע כרמל

דור

הבונים

החותרים

ימין אורד

כרם מהר"ל

כפר גלים

כפר סטרין

מגדים

מעגן מיכאל

מעין צבי

נוה ים

נחשולים

ניר עציון

עופר

עין אילה

עין הוד

עין חוד

עין כרמל

עתלית

צרופה

קיסריה

שדות ים

שפיה

מועצה אזורית חוף הכרמל

אגף הנדסה ותכנון

- ✓ אורנה (המועצה לשימור אתרים) ציינה כי חשוב לעשות את החיבור בין הסקרים שמבצעת המועצה לשימור אתרי המורשת לסקר הנוכחי, ולהשתמש במידע שנאסף בסקרי המועצה. אמיר הזכיר כי קיבלנו ממוא"ז חוף הכרמל את תיק תכנית האב לשימור של המועצה (שהכינו לילך גינת נוימרק וטל פרידמן ראודניץ), והתייחסנו אליו בסקר. ככל שיעלה מקריאת חוברת הסקר מידע חסר נוסף – נשמח לקבלו ולהשלימו. באופן כללי, סוכם על הידוק הקשר בין מכון דש"א למועצה לשימור אתרים, ונציגי המועצה יוזמנו לצוותי ההיגוי של הסקרים העתידיים של המכון.
- ✓ לימור (רמ"י) הדגישה כי חשוב לתת ביטוי לתכניות שמקודמות כיום ונמצאות בשלבי תכנון שונים. עוד ציינה כי בנוגע לטיפול במפגעים, יש לבדוק במה ניתן לטפל כבר כיום בלי תוספת משאבים, ולהתחיל להסיר מפגעים אלו תחילה.
- ✓ דור (אוני' חיפה) עדכן בנוגע למצב הטיפול באירוע זיהום הזפת של החורף האחרון. הזכיר כי המשבר היה הזדמנות חסרת תקדים לטיפול במפגע החמור הזה, ובשיתוף-פעולה יוצא דופן בין הרשויות לציבור הרחב שהתגייס בהמוניו, בוצע טיפול מהיר ויעיל במזעור הנזקים. גם כיום נמשך הטיפול בהסרת הזפת (ע"י רט"ג וצוות ה-500) בעיקר ממשטחי הסלע, כאשר רוב הזפת מקורה בזיהומים ישנים יותר מלפני עשרות שנים, ולא באירוע האחרון. בעקבות הטיפול, המצב כיום כבר טוב יותר מזה שהיה טרום אירוע הזיהום.
- ✓ לימור, דור ואודי הזכירו כי חשוב מאד למצוא תקציב להשלמת החצי החסר של הסקר – כל האזור הימי, שהוא חלק בלתי נפרד מחוף הים – מושפע ממנו ומשפיע עליו, ושאינו ממומן ע"י הקרן לשמירה על שטחים פתוחים. באזור הים הקרוב לחוף ישנו שפע של ממצאים ארכיאולוגיים: ישובים מוצפים, ספינות טרופות ועוד, כמו גם אוצרות טבע שחשוב למפות ולהכיר.
- ✓ אודי (רשות העתיקות) ציין גם את חשיבות השימור של מחצבת החומה ברכס עתלית (הוזכר לעיל), ואת הצורך להתאים לכל מחצבה נטושה את השימושים המתאימים לפי המאפיינים שלה. חלקן ללא ערכי טבע משמעותיים, וניתן להשתמש בהן לפיתוח אתרי פנאי ונופש שונים.
- ✓ עופר (רכבת ישראל) הדגיש כי בתכנון תת"ל 65 היתה התייחסות רבה לכל המעברים האקולוגיים שהוצעו. חלק ממעברי המים הורחבו כך שיוכלו לשמש הן למעבר אדם והן למעבר בע"ח, ונוספו מעברים ומפתחים במפלסים גבוהים יותר ממעברי המים. התייחס גם להצעה להרחיב את הגשר מעל כביש החוף שישמש גם כמעבר אקולוגי בציר צפון-דרום, וכן להערה בנוגע לגשר מעל נחל אורן, והסביר מדוע ההצעות הללו לא אפשריות. התכנית תופקד החודש, אחרי שעברה את הות"ל והוולח"ף.
- ✓ אורי (רט"ג) ציין כי כחדש בתפקיד אקולוג מרחבי – הסקר מהווה נכס משמעותי עבורו, ורט"ג תעשה שימוש נרחב בהטמעת תוצרי הסקר ונגזרותיהם ברשות ובאתריה. היה שמח לראות

- בית אורן
- בית חנניה
- בת שלמה
- גבע כרמל
- דור
- הבונים
- החותרים
- ימין אורד
- כרם מהר"ל
-
- כפר גלים
- כפר סטרין
- מגדים
- מעגן מיכאל
- מעין צבי
- נוה ים
- נחשולים
- ניר עציון
- עופר
-
- עין אילה
- עין הוד
- עין חוד
- עין כרמל
- עתלית
- צרופה
- קיסריה
- שדות ים
- שפיה

עין כרמל, ד.ג. חוף הכרמל 3086000 טלפון : 04-8136215 פקס : 04-8136295

אתר: www.hof-hacarmel.co.il

דוא"ל: handasa@hcarmel.org.il

מועצה אזורית חוף הכרמל

אגף הנדסה ותכנון

- במסמך דירוג של המחצבות ובתי הגידול הלחים לפי חשיבותם לשימור. כפי שצויין לעיל, נקבע כבר מועד לדיון ברט"ג להצגת ממצאי הסקר.
- ✓ ארז (חלה"ט) הדגיש כי הסקר ממחיש את מה שכבר ידענו – שהאזור עשיר מאד בערכי טבע, נוף ומורשת, וחשוב מאד לעשות שימוש בממצאיו ולהטמיעם בכל תהליכי התכנון באזור.
 - ✓ יונתן (המשרד להגנ"ס) הזכיר כי יש להזהר מאד כאשר מציעים פיתוח, כי גם פיתוח יחסית מינורי גורר אחריו הקמת תשתיות נלוות (חשמל, מים, ביוב, דרכים וכיוב'), הפרות שונות (זיהום אור, רעש, מינים פולשים ומלווי-אדם) וצרכי ניהול (כמו פינוי אשפה וצרכי סניטציה). ציין גם כי 'המצב הקיים' משתנה מהר מאד בשל הקצב המהיר של תכניות שמתחילות תהליך תכנון, וחשוב להיות 'עם היד על הדופק' כדי לא להחמיץ תכניות בעלות פוטנציאל נזק גדול.
 - ✓ אנה (המשרד להגנ"ס) התייחסה בכתב. ביקשה לתקן את הטרמינולוגיה שבה נעשה שימוש בפרק המסדרונות האקולוגיים, כך שתהיה תואמת לטרמינולוגיה שהשתרשה כבר במוסדות התכנון. בנוסף, ביקשה שנרחיב בדוח על הטיפוסים השונים של מלחות בתחום הסקר, ונגדיר אילו מלחות מומלץ לשקם. אמיר יטמיע את ההערות בדוח הסופי.
 - ✓ סילביה (מוא"ז חוף הכרמל) סיכמה כי המועצה מברכת על הסקר, שיהווה כלי חשוב ויסייע למועצה לקבל החלטות מושכלות היכן לפתח ובאיזו מידה, והיכן לשמר. ביקשה בשם קובי ציטר לקבל אומדן לעלות סקר ימי, וכי קובי ישמח להקים צוות חשיבה על מנת לבחון באילו מהמפגעים שהוזכרו בסקר ניתן כבר לטפל באמצעות הכלים הקיימים.

אנו מודים לכל המשתתפים בדיון על ההערות החשובות, ושולחים ברכת רפואה שלמה לנגה.

רשמו: סילביה סון לביא ואמיר פרלברג

בית אורן
בית חנניה
בת שלמה
גבע כרמל
דור
הבונים
החותרים
ימין אורד
כרם מהר"ל

כפר גלים
כפר סטרין
מגדים
מעגן מיכאל

מעין צבי
נוה ים

נחשולים
ניר עציון

עופר

עין אילה

עין הוד

עין חוד

עין כרמל

עתלית

צרופה

קיסריה

שדות ים

שפיה

עין כרמל, ד.ג. חוף הכרמל 3086000 טלפון : 04-8 1362 15 פקס : 04-8 1362 95

אתר: www.hof-hacarmel.co.il

דוא"ל: handasa@hcarmel.org.il

